

4. AS VACAS TOLAS: CADRO SINTOMÁTICO DUNHA SOCIEDADE DOENTE

Xan Pouliquen

4.1. INTRODUCCIÓN¹

Editar neste intre un "ADEGA CADERNOS" sobre o problema das vacas tolas ou da "EEB" constitúe todo un reto, máxime cando a situación xera tanta información: para @ interesad@ no tema, facerse unha idea correcta e obxectiva resulta francamente complexo. Nestes dous artigos intentaremos sacar ensinanzas do fenómeno que nos ocupa e preocupa, nunha análise do mesmo desde a perspectiva da agroecoloxía.

Nun primeiro momento, iniciaremos xuntos un percorrido polas causas do mal das vacas tolas, que nos conducirá a cuestionar o seu aspecto conxuntural e a situación noutros lares, como síntoma dos desfuncionamentos xerados polo modelo de produción dominante no agro e noutros eidos das nosas sociedades. Nunha segunda parte, percorrерemos as alternativas que se presentan para facer fronte a esta crise de modelo productivo.

Centrarnos hoxe na EEB apaga dalgún xeito a nosa memoria recente. Cun esforzo mínimo, lembraremos que os polos belgas, as hormonas, a Coca Cola e nos derradeiros tempos os peixes con dioxina foron outros tantos escándalos do sistema agro-alimentario das economías chamadas "do centro". Obxectivamente, ninguén pode negar que nas últimas, digamos, dúas décadas, se multiplicaron as evidencias de efectos non desexados na cadea agro-alimentaria, con consecuencias directas para consumidor@s á vez que para productor@s. O mal das vacas tolas non é, pois, nada máis ca outra punta dun iceberg que oculta un conxunto de problemas moito maiores. Nembargantes, esta enfermidade ten as características axeitadas para permitirmos analizar o modelo de produción imperante, e a sociedade vencellada a el, na perspectiva da análise agroecolóxica á que pretende achegarse o presente artigo. Neste proceder, principiarei focando o caso específico da EEB en vacas de leite, para xeneralizar posteriormente e estudar o sistema que deu lugar a tal enfermidade.

¹ O meu máis sincero agradecemento a Tante, Rexi, e @s gandeir@s da mariña, polas suas ideas neses intres tan complexos para o campo galego

4.2. DAS ORIXES DA ENFERMIDADE...

A efectos de análise, aínda consciente de que poderían existir outras causas, referireime ás dúas causas maiormente aludidas para explicar a difusión da EEB: a transmisión por vía placentar e a alimentación por pensos elaborados con fariñas de carne. Establecidas as hipotéticas causas da enfermidade, cadra preguntarse en que medida a transmisión por descendencia ou consumo de penso afectan ás nosas cabanas gandeiras. Prosigamos pois o noso camiño e procuremos as causas secundarias do problema.

4.2.1. A vía placentar

Lembremos que a produción de leite está totalmente vencellada á reprodución dos animais; primeiro, para a produción como tal (sen parto non hai produción de leite), e segundo, pola propia necesidade de reposición da "máquina" de produción, que neste caso é un ser mortal. En consecuencia, a enfermidade só precisaría dunha contaminación inicial, que posteriormente se iría estendendo ao resto do rabaño pola propia posta en produción dos animais nados na explotación. Á súa vez, os animais nados na explotación poden ser vendidos e pasar a formaren parte doutros rabaños e estender a EEB. Pode resultar interesante deterse entón nas razóns que levan ás explotacións a adquirir animais procedentes de explotacións alleas. Achamos fundamentalmente tres explicacións que xustifiquen tal práctica.

Por unha banda, topamos co potencial xenético das vacas. A mellora xenética dos animais, tanto por razóns directas de produción coma polo efecto indirecto da súa morfoloxía sobre a mesma, son un incentivo á compra de animais de maior potencial xenético. Se ben na Galiza existe unha produción propia de xovencas de alto potencial, é de recoñecer que a meirande parte de animais mercados con este fin proceden de fóra das nosas fronteiras.

Pola outra banda, en non poucas explotacións, o incremento do rabaño pode constituír o motivo fundamental da compra. Susténtase esta práctica pola propia lóxica do sistema económico dominante e das súas ferramentas de análise, que frecuentemente se adican a demostraren que cantas máis vacas máis ganancias para @ productor@. Mensaxe esta amplamente difundida por aqueles axentes sociais convencidos nun intre dado de que con 10 vacas non era rendíbel ningunha explotación, posteriormente convencidos de que se precisaban 15, posteriormente 20, e mañá 200... Mensaxe esta que se apoia máis no dogma dominante que no estudio real e crítico dos datos económicos das explotacións.

Finalmente, temos aquelas explotacións que non son tecnicamente capaces de manter o seu rabaño e precisan obrigatoriamente de compras foráneas para non reduciren a súa produción. De xeito simplificado, diremos que as vacas destinan a enerxía que reciben, primeiro, para manteren as súas constantes vitais (enerxía endosomática), logo para produciren leite (enerxía exosomática), e por último coidan da súa reprodución. En consecuencia, unha vaca alta-productora que non come máis porque, fisicamente, non pode, destinará unha mínima parte da enerxía que recibe para a súa reprodución. Isto explica en grande medida que nos rabaños de vacas altas-productoras (con notábeis excepcións, iso si) a reprodución é o dor de cabeza d@ gandeir@ e parte do soldo d@ veterinári@ e das casas vendedoras de seme (sexan de Estados Unidos, ou doutro lugar...). De feito, @s gandeir@s identifican un incremento deste problema nos últimos tempos. Non entraremos aquí en avaliar o efecto do uso e abuso das hormonas reproductivas legais pregoado aos ventos por algunha tendencia técnica, pero mostraremos as nosas serias dúbidas respecto da efectividade da posta en práctica "do pinchazo" de prostaglandinas.

Así e todo, a hipótese da transmisión da EEB por descendencia, hoxe por hoxe, agóchase tras da outra hipótese, a que relaciona o mal das vacas tolas co consumo de pensos elaborados con fariñas de carne. Esta segunda posibilidade é a que vai centrar no seguinte a nosa atención.

4.2.2. O consumo de fariñas cárnicas

Neste paseo que realizamos, o vencellar a EEB co consumo dun tipo de penso obríganos a reflexionar sobre o porque do uso de pensos, por unha banda, e do emprego de fariñas de carne na súa elaboración, pola outra.

Para empezar, teremos que acudir ás dúas leis da termodinámica e aplicarlas aos agroecosistemas². Estas leis demostran a maior eficiencia da transformación da enerxía polas plantas que polos animais. Simplificando, a cantidade de enerxía aproveitábel que prové unha hectárea de trigo é superior á que producen os animais (leite, carne, la, etc.) alimentados por esta hectárea de trigo. Isto ten coma corolario que a produción de carne, para economías totalmente vencelladas á terra (as chamadas economías orgánicas³), é moito máis custosa que a produción vexetal. As culturas tradicionais asimilaron perfectamente este axioma, dando á carne un alto valor económico e social, o que se pode apreciar nas prácticas de reservar a escasa carne para o poder dominante das unidades familiares, nomeadamente os homes "traballadores". Do mesmo xeito, fálase da cultura do porco na Galiza, e ben pouco se di da cultura da berza; do lacón con grelos, quedámonos co lacón...

Neste contexto, é lóxico que co incremento do nivel de vida das sociedades se incrementase á súa vez o consumo de carne. Para responder a esta demanda, o centro económico achouse cun problema de envergadura: a dispoñibilidade de terreo suficiente para alimentar a estes animais. Co desenvolvemento dos adubos químicos que permitiron o cultivo de vexetais con independencia dunha cabana gandeira que restituíse parte dos nutrientes extraídos, apareceu unha solución: romper a relación gando-cultivos e aproveitar os medios "sobrantes" nas periferias para a produción de alimentos para o gando do centro, aproveitando que as relación de dominación colonial e neocolonial permitían dispor do alimento vexetal a prezos baixos. Esta caricatura, non tan afastada da realidade, asenta as bases do uso de pensos na alimentación animal.

Posteriormente, afondouse nesta vía, co apoio do coñecemento científico, en especial da súa rama económica. Por pura lóxica abstracta referida ao dimensionamento das explotacións e ao estudio das necesidades endo- e exo-somáticas dos animais, os adeptos da economía capitalista estableceron un axioma que aínda hoxe ten forza de lei en non poucos colectivos: mellorar a rendibilidade das explotacións leiteiras implica subir a produtividade das vacas. E as outras ciencias puxéronse a traballar, para concluír que a maior produtividade obriga a equilibrar as racións dos

²Para unha definición do concepto de agroecosistema e maior información ao respecto, pódese consultar ALTIERI, M. A. (1999): Agroecología. Bases científicas para una agricultura sustentábel. Nordan-Comunidad. Montevideo.

³Para unha lectura agroecolóxica da historia, pódese consultar GONZALEZ DE MOLINA, Manuel (1991): "Agroecología: bases teóricas para una historia agraria alternativa", en Noticiario de Historia Agraria, nº 2, pp 49-78.

animais, facer que coman máis alimentos máis concentrados en enerxía e nutrientes. De aí a xeneralización do uso dos pensos, non por calquera razón chamados "concentrados".

Agora que dispoñemos desta análise tentativa do porque do emprego de penso en xeral, botémoslle o ollo as fariñas de carne que podían entrar na súa composición. Dada a prohibición das fariñas de carne para a alimentación dos ruminantes, naceu a hipótese de que a fonte de contaminación das vacas nadas despois do 1994 podía radicar no uso de pensos destinados a cochos e pitas. A semellanza da presentación dos pensos é un argumento a favor desta reflexión. Embora, esta vía de transmisión non semella moi plausíbel, ou polo menos moi estendida, polo coidado d@s gandeir@s no réxime alimentario das vacas de leite do que depende en grande medida o seu sustento. Máis ben podería tratarse dun novo intento de culpar aos "pequenos-productores-non-profesionais-que-perxudican-ao-sector", lema que xa coñecemos sobradamente. O desenvolvemento da EEB noutros estados onde só quedan reliquias deses "pequenos-productores-non-etc..." conforma un elemento que apoia este argumento. Descartada a efectos analíticos esta hipótese, quédanos por tentar clarear as razóns que levaron á introducción de fariñas de carne nos pensos, e da súa contaminación polos prións da EEB.

Nunha economía orgánica, con base na terra, parte dos residuos animais ía a parar no estómago dos cans responsábeis de múltiples tarefas nas explotacións agro-gandeiras, ou se cadra na fantástica máquina de reciclaxe que constitúen os porcos. Obviamente, a xeneralización do consumo de carne e da matanza en matadoiro non permitía manter esta situación. Quedabamos entón en presenza dun residuo algo incómodo, ou dunha externalidade negativa, en termos económicos. A ciencia achou rapidamente unha solución a este problema, mediante a internalización deste custo a través da reciclaxe do material animal. Déuselle valor económico a algo que non o tiña, proceso mediante o cal o capital matou dous paxaros dun tiro: por unha banda desfacíase dun residuo molesto, e pola outra banda, transformaba un produto sen valor económico nun produto comercial, contribuíndo en consecuencia ao crecemento da economía capitalista. Paralelamente, para Europa, esta práctica permitía reducir en parte o peso da soxa nos pensos, fonte nutritiva controlada comercialmente polos Estados Unidos e as súas colonias americanas.

Claro, daquela a ciencia non imaxinaba que algún prión recalcitrante podía escapar ao proceso de esterilización dos materiais no proceso de transformación en fariñas. Tampouco a ciencia podía imaxinar que por aforro nos custos enerxéticos, ás empresas transformadoras podíanlle pasar pola cabeza xogar coa redución das condicións de esterilización para aforraren diñeiro. Como tampouco imaxinou que esas mesmas empresas podían eventualmente saltárense a lexislación e incluír de forma ilegal esas fariñas de carne nos pensos despois da súa prohibición, como se acaba de comentar na mesma Galiza. Como tampouco imaxinou que a mundialización dos intercambios ía poder permitir o uso destes pensos, ben en países carentes de lexislación, ben en transaccións comerciais transnacionais iterativas que supuñan a desaparición máxica das fariñas.

Dito de xeito máis contundente: a propia lóxica de abaratamento dos custos como factor de acumulación capitalista en todos os compoñentes da produción dos pensos constitúe a razón fundamental do uso de fariñas de carne e de fariñas de carne contaminadas por prións da EEB na alimentación das vacas de leite.

4.2. ...ATÉ AS CAUSAS FINAIS

Expresándome desta forma, estaría acusando aos criador@s de xovencas, veterinari@s, nutrólog@s, científic@s, matadoiros, fábricas de fariñas e de pensos etc... de seren os responsábeis do mal das vacas tolas, o cal constituiría unha mentira. Estes axentes económicos forman parte dun tecido económico e dunha sociedade que determinan en grande medida a súa actuación. Adicarémonos no seguinte a caracterizar este grande conxunto e a relacionalo coa encefalopatía esponxiforme bovina e as enfermidades que nos quedan por ver no futuro.

Non pretendo de ningún xeito ofertar unha nova interpretación sociolóxica das sociedades do centro económico; o exercicio teórico que comezo ten coma único obxectivo ofrecer unha axuda na análise da situación na que nos atopamos. A tal efecto, son catro os elementos a considerar coma base desas sociedades:

- Están organizadas ao redor dunha forma de coñecemento dominante, o coñecemento científico
- Están artelladas por formas de información unidireccional dominantes, os chamados medios de comunicación
- Están pilotadas por formas de democracia real dominantes, os chamados estados democráticos, que constan do poder lexislativo, executivo e xudicial
- Asumen a existencia da "man negra" do mercado coma principio rector dominante das relacións económicas

Preciso é revisar paseniño estes elementos, e procurar a súa parte de responsabilidade na situación do sistema alimentario do centro e das periferias coma Galiza.

4.2.1. Responsabilidades do coñecemento científico

Non é preciso deterse na estética dos anuncios televisivos de deterxentes ou pasta de dentes para asumir que dende o centro o "cientificamente probado" é o único digno de lexitimidade. Trataremos de mostrar, sen entrar na propia filosofía da ciencia, que esta afirmación deixa moito que desexar⁴.

En primeiro lugar, debemos preguntarnos sobre a orixe deste coñecemento. Está claro que @s científic@s de hoxe non son autodidactas, senón que proceden da formación universitaria. Un dos problemas desta formación é a incapacidade que crea no persoal investigador para situarse fóra do paradigma de coñecemento que dirixiu toda a súa traxectoria de aprendiz de científic@. En calquera caso, é evidente que @s científic@s pertencen á sociedade que @s criou; o seu proceso de aprendizaxe coma seres sociais determina en gran medida o enfoque das súas investigacións, a metodoloxía a seguir, os temas investigados, etc. Neste senso, falar de "obxectividade" do coñecemento científico non deixa de ser pura teoría abstracta.

En segundo lugar, é de recoñecer a excesiva pretensión deste tipo de coñecemento nas sociedades do centro. O propio método científico baséase na redución da realidade a unhas poucas variábeis medíbeis. Este tipo de métodos asume, agás algunha excepción, que un todo non é máis que a suma das súas partes, nada máis afastado da realidade, máxime cando tratamos con elementos naturais. A EEB non é senón un exemplo máis do arriscado que resultan as extrapolacións dos resultados

⁴Resultado de especial interese para coñecer e relativizar o coñecemento científico a lectura de CHALMERS, Alan F. (1990): ¿Qué es esa cosa llamada ciencia?. Siglo XXI. Tamén BUNGE, Mario (1981): La investigación científica. Ariel. Barcelona. 8ª Ed.

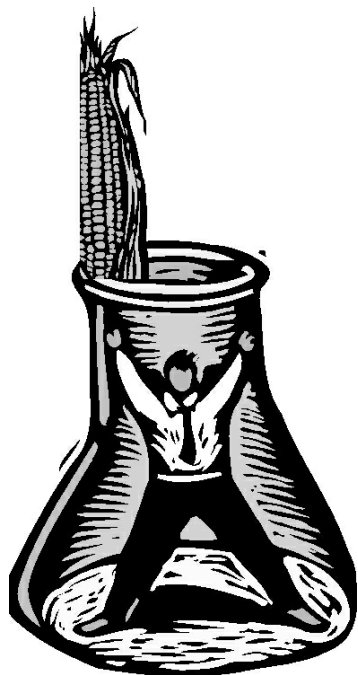

experimentais: unha proteína non sería máis ca unha estrutura molecular, pouco importaría pois a súa orixe (animal, vexetal, a especie, etc.), ao consumidor final non tería porque afectarlle; a experiencia actual encárgase de negar este pensamento.

Nembargantes, culpar @s científic@s resulta en exceso simplista. No contexto actual, est@s non son senón traballador@s que cobran a fin de mes, ben na Galiza ou emigrados. Como tales, están cada vez máis submetidos á avaliación da súa produtividade que, como non, se realiza a través do mercado. Na práctica, isto tradúcese por unha diminución cada vez maior das fontes de financiamento públicas parella ao aumento dos fondos privados. De aí xorden tres argumentos en contra da "obxectividade" dos resultados obtidos: a) o que se investiga debe augurar algún interese comercial visíbel a medio prazo para asegurar a participación privada; b) mesmo no caso de fondos públicos (Xunta, Estado, Unión Europea), as propias persoas encargadas de seleccionar os proxectos beneficiados pertencen ao colectivo científico, o que dificulta a concesión de créditos aos menos "ortodoxos"; c) é máis que razoábel dubidar da capacidade dunha equipa de investigación para sacar á luz conclusións científicas contrarias á liña económica do ente financeiro.

De feito, xa pouco se fala de investigación; o que se financia é a famosa "imáis-de" (investigación-desenvolvemento). Obviando as súas múltiples definicións, diremos que a I+D implica proxectos de investigación finalistas claramente orientados ate o desenvolvemento dun produto (sexa real ou trátase dun servizo) na máis pura lóxica do capital. A meirande parte da investigación actual sigue este esquema destinado á reprodución do sistema socioeconómico do centro, co beneplácito dos Estados, claro está.

En definitiva, o que se apunta aquí é que non é o coñecemento científico en sí o problema, senón o uso que del se fai. Se ben é certo que @s científic@s teñen unha responsabilidade sobre dos seus descubrimentos (cousa que non todos aceptan), está claro que tamén teñen que comer, e poden chegar a aceptar prácticas antitéticas co seu código ético. No caso das vacas tolas, non semella que @s fabricantes de fariñas e pensos teimasen en demasía para defenderen os seus intereses, probablemente pola grande atomización do sector. Ben distinta é a situación relativa aos agrotóxicos (pesticidas) ou aos produtos transxénicos, o que augura futuras crises do agro...

"Os transxénicos auguran futuras crises do agro"

4.2.2. Responsabilidades dos medios de comunicación

Ese uso da ciencia áchase intimamente ligado á percepción que os distintos axentes sociais poden ter dela, o que ten que ver cos medios de comunicación. Daremos por aceptada neste artigo a feble marxe de manobra dos medios de masa "libres" ou, dito doutro xeito, a falsidade da "liberdade de prensa" dado que a comunicación tamén é un produto comercial, polo tanto suxeito ás leis do capital, ou sexa, do poder dominante. Se cadraba a dúbida, abonde con lembrar algún xornal e xornalista privados do seu dereito á expresión nos últimos tempos.

Respecto do que nos interesa aquí, subliñaremos que a prensa científica padece o mesmo mal, sendo Estados Unidos o maior produtor de revistas científicas. Asemade, a puxa dada a algunhas revistas sectoriais mediante achegas públicas ou privadas favorece a difusión da información nun senso unidireccional e obviamente orientado cara aos intereses d@ financiador@. Chega con ollar a información técnica que recibe unh@ gandeir@ para se dar de conta de que o único válido neste mundo semella ser o modelo productivo actual, e canto máis intensivo mellor.

4.2.3. Responsabilidades da economía neoliberal

Do anterior pódese deducir facilmente que o modelo económico ten a súa parte de responsabilidade nas últimas crises sanitarias. Moitas poderían ser as críticas ás cales acudir para debuxar a situación actual, pero limitarémonos no seguinte ás máis relevantes para o noso caso⁵.

"O interese económico da agricultura intensiva xorde da estrutura político-militar mundial"

Na perspectiva da redución dos custos de produción das materias primas de orixe agraria, a produción intensiva apoiada polos grandes inventos tecnolóxicos (maquinaria, agrotóxicos, adubos) ten un interese a priori innegábel. Nembargantes, é de recoñecer que se estes avances tecnolóxicos resultan relativamente baratos é pola propia estrutura de poder vixente. En efecto, todos eles dependen directa ou indirectamente do consumo de enerxía fósil, basicamente o petróleo. Este petróleo que, sendo entón base principal da economía capitalista, non está suxeito á suposta lei da oferta e da demanda, pretendido piar da teoría económica clásica. Guerra do Golfo, neo-colonización de México ou ataques a Iraq son elementos que nos permiten confirmar este feito. Noutras palabras, o interese económico da agricultura intensiva non radica na asignación óptima dos recursos escasos coma propaganda o centro, senón que pola contra xorde da estrutura político-militar mundial. Ademais, non está nada claro que a agricultura sustentada por este modelo intensivo sexa productora neta de enerxía; antes ao contrario, consume máis enerxía da que produce⁶. De forma sinxela, isto ven a dicir o seguinte: precísase da enerxía de máis dun litro de leite para facer un litro de leite. Non se entende entón onde está a racionalidade da agricultura intensiva para a vida humana.

Como non, a economía real (neoliberal) presente en todos os canles de comunicación, apóiase no coñecemento científico, para usalo ao seu entender. Partindo dun paradigma establecido, desenvolve todo un sistema axiomático que lexitima as prácticas do mundo económico. Suposta a existencia do Homo Economicus máis interesado na súa carteira que noutra cousa, da competencia libre, do libre mercado e da lei da oferta e da demanda, non é complexo deducir a absoluta necesidade de flexibilizalos mercados de traballo, ou de globalizar economicamente o planeta. Agora ben, e se cambiáramos de paradigma? Descubriríamos que todo este sistema aséntase máis en ideoloxías que na realidade e seríamos revolucionarios, o que non se pode permitir o centro, obviamente. Volvamos un instante aos escándalos alimentarios para clarearnos. Con un petróleo barato, resulta efectivamente barato "producir" de xeito intensivo. Que despois esta produción xera efectos non desexados coma a EEB? "No pasa nada hombre, no me sea radical", que xa a ciencia achará solucións. Coma unha matanza masiva de reses, por citar un exemplo...

No estado actual das ferramentas de análise usadas pola economía capitalista, o sobrecoste das medidas de corrección dos efectos non desexados non se contempla.

⁵Para unha crítica completa á economía neoliberal desde a economía ecolóxica, consultar MARTINEZ ALIER, Joan (1992): De la economía ecológica al ecologismo popular. Icaria; ou de forma máis divulgativa, BERMEJO, Roberto (1993): Manual para una economía ecológica. Bakeaz. Los libros de la Catarata. Bilbao

⁶E xa un clásico o estudo de NAREDO, José Manuel; CAMPOS, Pablo (1980): "Los balances energéticos de la agricultura española", en Agricultura y Sociedad, nº 15, pp. 163-257. Madrid. Aínda que existan posteriores matizacións de tipo metodolóxico, entendemos que a hipótese global formulada segue a ter plena vixencia

No caso da EEB na Galiza, este custo suplementario (o plano de 20.000 millóns en tres anos), aplicado aos ingresos antes da crise podería representar algo así coma un 30-40%. Que significa esa porcentaxe? Representa a cantidade que podería subirse o prezo ao produtor con tal de evitar o mal das vacas tolas. Desafío a calquera a que xustifique con estes números o uso das fariñas de carne. Alén da supresión das fariñas de carne, poderíamos suprimir parte dos adubos, da maquinaria, dos agrotóxicos etc., e encaramos á unha gandeiría ecolóxica que non tería por que significar perdas de poder adquisitivo para @s labreg@s. De feito, os estudos da economía convencional para xustificar o incremento dos prezos dos produtos ecolóxicos sitúan ese incremento por debaixo do 40%. Curiosa casualidade, non si? Claro, baixo o suposto de pagar máis en orixe os produtos agrarios, iso significaría que se deberían aumentar os soldos obreiros, comprometendo, pois, os intereses dos donos do capital, de aí que este pequeno cálculo non se faga.

Traduzamos este cálculo a un nivel algo máis teórico. Para a economía capitalista, non existe aquilo que non teña prezo, as chamadas externalidades. En consecuencia, na avaliación de rendibilidade de tal ou cal medida a tomar ou inversión a realizar, existen unha serie de aspectos sen contemplar, que, curiosamente, na meirande parte dos casos, teñen que ver co medio ambiente ou a saúde. Execútanse, pois, políticas económicas por mor da súa rendibilidade, que posteriormente revélanse absolutamente negativas por culpa das medidas correctoras a adoptar para reparar os danos acaecidos. Está claro que neste tipo de economía, pór un prezo non é sempre fácil, mesmo é sumamente complexo, aínda que @s científic@s se empeñen en taxar un río, o ar, ou mesmo as vidas humanas (sic: un norteamericano vale máis ca un nixeriano), de alí que tampouco interese moito deterse nestes detalles de ecoloxistas. Séguense polo tanto tomando decisións claves coa total ausencia de avaliación de riscos potenciais. O realmente preocupante non é o feito de que se tomen as decisións deste xeito, senón que malia as múltiples voces de alarma se siga xustificando esta metodoloxía. E niso que no caso das vacas tolas, ao noso coñecer, non houbo tampouco tantas voces dando a alarma sobre os posíbeis efectos non desexados; mellor non imaxinarmos o que vai pasar cos transxénicos...

Pero non sexamos demasiado dogmáticos e rectificuemos: a economía neoclásica si ten en conta os efectos non desexados das súas actuacións. Mais os reflicte coma... positivos! A contabilidade "nacional" permite o cálculo do sacrosanto PIB; pois ben, no cálculo do PIB inclúense as actividades económicas xeradoras de valor engadido, o que engloba por conseguinte as empresas adicadas á realización de tarefas de corrección dos "efectos non desexados". Por exemplo, constrúese un encoro ilegal (un dicir, xa que todos sabemos que a ninguén se lle ocorrería facer tal barbaridade...); a constructora contribúe ao PIB do estado no que ten a súa sede. Se por fortuna e tras anos de protestas só para faceren aplicar as sentencias xudiciais @s viciñ@s conseguen que se destrúan as paredes do encoro e se rehabilite a natureza, as empresas que realicen este traballo tamén xeraran algún punto de PIB máis! Ou sexa, facendo unha interpretación se cadra algo esaxerada, mesmo podemos imaxinar que nun intre dado a análise económica xustificará a contaminación coma factor de crecemento económico. E certamente incríbel a capacidade que ten o capital para xerar cartos da nada! Demasiada demagogia nestas afirmacións? Pode que si; pero tamén pode que non, como o mostra a creación dun mercado bolsista dos dereitos a contaminar con CO2 nos Estados Unidos. Tamén o demostra a "recicla-xe" das fariñas, que lle ven de pérola á planta de SOGAMA para lle dar unha nova rendibilidade e lexitimación social...

Vemos en conclusión que deixar o noso futuro nas mans das teorías económicas capitalistas non nos asegura moita tranquilidade en canto a saúde e protección do medio. Para isto están os Estados, que mediante políticas correctoras teñen un poder de regulación. Cadra entón deternos nas actuacións dos Estados.

4.2.4. Responsabilidades dos Estados democráticos

Os Estados son, en teoría polo menos, as últimas instancias correctoras. Nembargantes, débese recoñecer as súas limitacións ou auto-limitacións.

Nos procesos de decisión que constitúen a súa tarefa primordial, o Estado debe de recoller a información pertinente fronte a cada caso que se lle presenta. As decisións tómanse entón en base ás informacións dadas pola ciencia, os medios informativos e os lobbies económicos. Os parágrafos anteriores son, ao meu entender, o suficientemente clarificadores coma para dubidar da obxectividade das informacións que conducen á toma de decisión.

En calquera caso, xa mostramos que eses medios de información están ligados ao propio Estado, de aí que os datos que ofrecen están algo deformados. E os Estados do centro, na situación actual, apoian claramente as ideas do "pensamento único", isto é, a liberalización de aqueles aspectos da economía que permitan o crecemento do seu capital, e o control férreo dos demais aspectos. Neste senso é no que se deben entender as políticas de "intervencións de paz" (control de recursos alleos) ou de inmigración (mantemento dun stock de man de obra barata e dócil). A separación dos poderes convértese neste contexto nunha figura teórica carente de realidade. Con un Executivo directamente ao servizo do pensamento único, ben por intereses económicos privados dos seus integrantes (suposto caso do actual titular de Agricultura en Madrid) ou simplemente por ideoloxía. Con un Legislativo orientado na mesma dirección que loita con todas as súas forzas para o establecemento definitivo dun bipartidismo que garante o afondamento no neo-liberalismo; dun bipartidismo afanado en "diálogos" con interlocutores seleccionados e ao redor de cuestións tamén seleccionadas. Con un Xudicial que nos últimos tempos áchase en conflitos nada desprezábais co Executivo, e que de todos xeitos está inmerso no sistema económico que dificulta a defensa dos máis indefensos, un sistema económico que dificulta por estrutura a identificación e posterior condena dos responsábeis de tal ou tal delito económico (véxase por exemplo a situación dos afectados polo Mar Exeo).

Co "déficit cero" coma instrumento de articulación do anterior, o Estado carece de medios e vontade para facer respectar as políticas que anuncia a bombo e prato. Se ben os medios de comunicación se encargan de anunciar repetidamente a seriedade do Estado, en especial no referido á protección da saúde e do medio ambiente, os feitos están aquí para demostraren as tremendas lagoas dos sistemas de vixilancia. O uso das fariñas de carne despois do ano 1994 semella o bastante demostrado para que podamos citalo coma exemplo. A iso, debemos engadir a tardanza dos Estados en tomar decisións por mor do risco a desagradar aos poderes económicos. En todo caso, o Estado non toma decisións á lixeira, e polo tanto necesita unha avaliación de riscos que demostre a perigosidade futura de tal ou tal cuestión. Dito doutro xeito, no sistema económico dominante, case que non existe o principio de precaución. Nembargantes, cando xurdan os efectos non previstos, alí si que estará o Estado para, cos cartos d@s contribuíntes, sanear as situacións creadas polas empresas (de verdade temos que citar a Boliden ou outros desastres ecolóxicos?).

4.3. CONCLUSIÓN

Neste apartado, tentei amosar as relacións de alimentación e retro-alimentación que unen ciencia, medios de comunicación, poder económico e político, co obxectivo de desenvolver o pensamento único. Ese complexo de relacións é a causa fun-

damental do mal das vacas tolas. Polo tanto, a EEB non se pode considerar coma un problema conxuntural, senón que é estrictamente estrutural. É máis, nin sequer constitúe un problema: non é máis ca un síntoma dunha enfermidade moito mais grave, debida ao propio modelo de sociedade, que condiciona un determinado modelo de produción. O feito de que se iniciase a enfermidade nun exemplo paradigmático do neo-liberalismo coma é o Reino Unido, é un indicador de extrema validez neste senso⁷.

A mundialización despreza a saúde d@s cidadan@s e mófase da seguranza alimentaria das periferias ás que somete. En consecuencia, a rección fronte á EEB e aos problemas futuros debe pasar pola proposta de modelos de produción alternativos. Adicaremos o seguinte capítulo ao estudio destas alternativas.

⁷A non ser que se trate dun ataque en regra coma represalias pola súa postura co euro ou coa rede Echelon?...